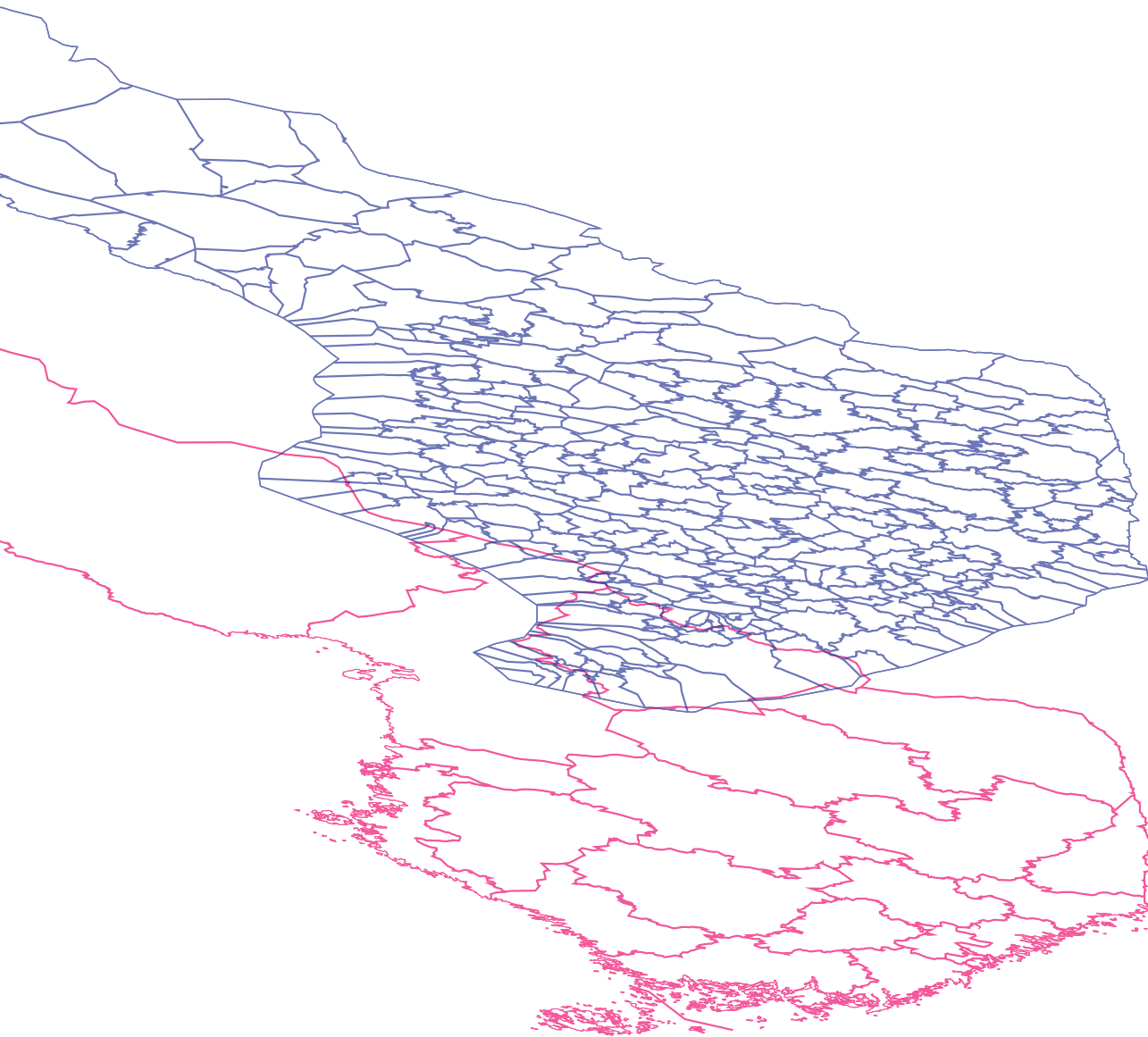

HUOLETONTA ARKEA
KAIKILLE,
EI HARVOILLE

**VASEMMISTOLIITON ALUE- JA
KUNTAVALIOHJELMA 2025**

Keväällä 2025 ensimmäistä kertaa yhtä aikaa käytävissä alue- ja kuntavaaleissa valitaan päätöksentekijät, jotka ovat vastuussa meidän jokaisen arjen kannalta keskeisistä palveluista. Näissä vaaleissa valittavat päätöksentekijät ratkaisevat, missä päiväkodit sijaitsevat, minkä kokoisissa kouluissa ja ryhmissä koulua käydään, miten turvataan nuorten mahdollisuus harrastaa ja kasvaa turvallisesti sekä miten tuetaan ikäihmisten hyvinvointia ja jaksamista. Turvallinen, terveellinen ja esteetön asuinympäristö on pitkälti päättäjien varassa. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöllä luodaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden perusteet ja varmistetaan, että arjessaan apua ja tukea tarvitsevat pääsevät helposti ja ajoissa tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Kuntien ja hyvinvointialueiden on myös panostettava kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiden (esim. järjestöt) toiminnan tukemiseen ja yhteistyöhön paikallisten yritysten kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO:

4 1. KUNNAT ARJEN KESKIÖSSÄ

- 5 Varhaiskasvatus kuuluu jokaiselle
Perusopetus luo yhdenvertaisuutta ja mahdollisuuksia
- 6 Maksuton toinen aste porttina työelämään
- 7 Vapaa sivistystyö lisää hyvinvointia
Taide ja kulttuuri kuuluu jokaiselle
- 8 Nuorisotyö osana nuorten arkea
Viihtyisät kaupungit ja elinvoimaiset seudut
- 9 Kaavoitus ja maankäyttö määrittävät kehitystä
- 10 Asuminen ja sen tarpeet muuttuvat
On väliä kuinka liikumme
- 11 Ilmastotoimia ja ympäristötekoja
- 12 Työllisyys- ja elinkeinopolitiikka murroksessa

13 2. HYVINVOINTIALUEET ASUKKAITA VARTEN

- 14 Oikeaa hoitoa oikea-aikaisesti kaikille
Mielenterveyspalvelut ja päihdepalvelut kuntoon
- 15 Sosiaalityöllä on merkittävä rooli palveluketjussa
Perheiden tukeminen on välttämätöntä
- 16 Oikeus arvokkaaseen ikääntymiseen kuuluu kaikille
- 17 Omaishoitajien ja perhehoitajien riittävä tuki turvattava
Pelastuspalvelut luovat arjen turvallisuutta
Uudenmaan hajanaisuus on otettava vakavasti

18 3. KUNTIEN JA HYVINVOINTIALUEIDEN YHTEISET HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

- 19 Talouden pohjan on oltava kunnossa
Itsemääräämisoikeus vammaisten ihmisten palveluiden keskiössä
- 20 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteinen vastuamme
Demokratia vaatii tekoja
- 21 Kuntien ja hyvinvointialueiden osaajapula on ratkaistava

KUNNAT ARJEN KESKIÖSSÄ

Kunnat vastaavat laajasta joukosta erilaisia palveluita, joita ihminen kohtaa arjessaan lähes päivittäin. Kunnilla on vahva itsehallinto ja sen myötä harkintavalta päättää tehtävien organisoinnista ja palvelujen tuottamistavasta sekä talouden suunnittelusta. Vaikka kunnat eivät enää vastaa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluista, ovat hyvinvointialueet niiden keskeisiä kumppaneita kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä. Erityisopetuksen, tukiopetuksen, pienryhmien ja erityiskoulujen resursointi pitää taata kunnissa kaikilla opintoasteilla varhaiskasvatuksesta lähtien.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä kuntien menot ja tulot pienevät merkittävästi sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden siirtymässä hyvinvointialueiden vastuulle. Kunnat eivät voi juurikaan valtionrahoituksen perusteeksi käyttöön otettua hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerrointa eli HYTE-kerrointa lukuun ottamatta vaikuttaa saamiinsa valtionosuuksiin, mutta tekemällä pitkäjänteistä ja kattavaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä kunnat voivat vaikuttaa omaan menokehitykseensä.

Muuttuvassa maailmassa kuntien on pystyttävä tekemään entistä vahvempaa yhteistyötä palveluiden järjestämisessä toisten kuntien ja kolmannen sektorin kanssa. Vahvalla keskinäisellä yhteistyöllä voidaan välttää niukkojen resurssien käyttö päällekkäiseen työhön naapurikunnan kanssa, sekä mahdolliset palvelutason heikennykset tai pakkoulkoistukset. Vapaaehtoiset kuntaliitokset voivat olla myös mahdollisuus kuntien palveluiden turvaamiseksi.

VARHAISKASVATUS KUULUU JOKAISELLE

Lapsissa kasvaa tulevaisuus. Varhaiskasvatus on investointi, joka vaikuttaa lasten ja perheiden kautta koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen perheen elämäntilanteesta riippumatta.

Varhaiskasvatusta on oltava tarjolla kattavasti eri puolilla kuntaa. Kuntien on huolehdittava erilaisissa elämäntilanteissa olevien perheiden mahdollisuuksista sujuvaan arkeen tarjoamalla laadukkaat varhaiskasvatuksen palvelut ja varmistamalla varhaiskasvatuksen vuorohoidon riittävyys. Henkilökunnan mitoituksessa on noudatettava 3+1-mallia, jolloin mahdollisimman moneen ryhmään tai yksikköön palkataan myös neljäs työntekijä sopivalla osaamisella ja koulutuksella, lain määräämän kolmen minimin päälle. Omaa henkilökuntaa on oltava riittävästi, jotta mitoitusten täyttäminen ei ole kiinni sijaisten saatavuudesta. On tärkeää, että lasten arjessa on nykyistä enemmän pysyviä aikuisia. Hyvässä päiväkodissa työskentelee joukko eritaustaisia ammattilaisia, joilla kaikilla on merkityksellinen rooli laadukkaan varhaiskasvatuksen järjestämisessä. Laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytyksenä on, että henkilökunnan palkkauksesta ja työhyvinvoinnista huolehditaan. Alan täydennyskoulutus ja julkinen rahoitus siihen täytyy turvata.

Varhaiskasvatus on järjestettävä pääsääntöisesti kunnan omalla tuotantona. Yksityisen tuotannon määrälle on asetettava katto ja palveluseteleille pitää asettaa rajoitus. Yksityisen varhaiskasvatuksen hallitsematon kasvu johtaa helposti eroihin palveluiden laadussa kunnan sisällä sekä työvoimapulasta kärsivän naisvaltaisen alan huonommasta työehtosopimuksesta johtuvaan entistä suurempaan palkkakuoppaan. Syrjintäkiellosta huolimatta yksityisen on mahdollista valikoida lapsia aukioloaikojen, lisämaksujen sekä oppimisen tuen tarjonnan avulla ja näin kiihdyttää eriytymistä. Oma tuotanto on sijoitus paikallistalouteen. Näin tuotot eivät valu ylikansallisten yhtiöiden ulkomaisille sijoittajille. Vasemmistoliiton pitkäaikaisena tavoitteena on, että voitontavoittelu varhaiskasvatuksessa kielletään.

On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa lapsiryhmät muodostetaan lasten kasvua, kehitystä ja oppimista tukeviksi. Toimivia pieniä päi-

väkoteja ei tule lakkauttaa ja yhdistää suuremmiksi yksiköiksi vain taloudellisin perustein. Tärkeintä on taata toimivat ja tarpeeksi suuret tilat ja pihat sekä pienet ryhmäkoot. Tämä turvaa sen, että henkilöstö voi toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta ja jokaisen lapsen tarpeet tulevat huomioiduiksi. Jokaisessa päiväkodissa on toteutettava oma tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä varmistettava koulutuksella työntekijöiden monimuotoisuusosaaminen. Varhaiskasvatuksen pitää olla sukupuolisensitiivistä ja kuntien on järjestettävä tästä tarvittavaa koulutusta.

Varhaiskasvatuksessa on tehtävä tiivistä yhteistyötä perheen sekä erityisesti neuvolan kanssa lapsen terveen ja turvallisen kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukemiseksi. Huolen ilmetessä on tuki sekä tarvittavat palvelut järjestettävä oikea-aikaisesti ja yksilölliset tarpeet huomioiden.

PERUSOPETUS LUO YHDENVERTAISUUTTA JA MAHDOLLISUUKSIA

Perusopetusta on vahvistettava niin, että jokaiselle lapselle ja nuorelle voidaan turvata riittävät perustiedot ja -taidot, ja että kaikilla on riittävät valmiudet siirtyä toisen asteen opintoihin. Tämä edellyttää perusopetuksen resurssien vahvistamista niin, että oppimisen ja kasvun tuki mahdollistuu täysimääräisesti kaikille oppilaille. Kuntien on tarjottava opetuksessa käytettävät digilaitteet oppilaille. Omien digilaitteiden käyttö ei saa olla oletus perusopetuksessa.

Niin oppilailla kuin koulujen henkilökunnalla on oikeus turvalliseen, terveelliseen ja esteettömään oppimisympäristöön. Kiusaamiseen ja väkivaltaan on puututtava ja annettava tukea sekä väkivallan kohteille että väkivallan käyttäjille. Lapsille ja nuorille tarkoitettuja kiusaamis-, häirintä-, syrjintä- ja väkivaltatapauksien anonyymejä ilmoituskanavia on edistettävä. Oppimisen tuki on turvattava jokaiselle sitä tarvitsevalle oppilaalle.

Peruskoulujen ryhmäkokojen on oltava oppimisen kannalta oppimista tukevia ja nykyistä pienempiä. Kuntien pitää huolehtia, että ryhmissä on käytettävissä riittävä määrä kelvollisuuden omaavia opettajia, koulunkäynninohjaajia ja erityisopettajia. Valmistavan opetuk-

sen opettajilla pitää olla riittävästi erityisosaamista. Valmistava opetus pitää kunnissa järjestää 8–10 oppilaan suuruisissa ryhmissä, ja oppilaiden kielellistä tukea on jatkettava oppilaan siirtyessä perusopetukseen.

Oikeus lähikouluun pitää turvata myös harvaan asutuilla alueilla. Kuntien on huolehdittava, että opetukseen käytettävät tilat ovat terveellisiä, turvallisia ja esteettömiä. Oppilashuollon ja kouluterveys- huollon palveluiden saatavuutta on lisättävä.

Painotetun opetuksen kokonaismäärä on pidettävä kohtuullisena ja sitä on tarjottava tasapuolisesti kaikille. Painotettu opetus ei saa toimia luokkajaon perustana. Asuinalueiden eriytymisen vähentämiseksi ja koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseksi kunnissa on tarkastettava painotettujen luokkien, kuten liikunta-, kieli- ja musiikkiluokkien, saatavuutta niin, että tosiasiallisesti kaikille on mahdollista hakeutua niihin opiskelemaan. Lisäksi on varmistettava valinnaisaineiden yhtäläinen saatavuus koko kunnan alueella. Kuntien on laadittava koulutuksellisen yhdenvertaisuuden lisäämisen toimintaohjelmat ja laitettava ne käytäntöön. Harrastamisen Suomen mallin harrastusmahdollisuuksia kunnissa on lisättävä. Kuntien on tarjottava koulukyyti vanhempiensa luona vuoroasuville lapsille molemmista kodeista. Myös monikielisille perusopetuksen oppilaille on tarjottava mahdollisuus omankieliseen äidinkielen opetukseen. Kouluihin ja kirjastoihin on hankittava lainattavia oppimateriaaleja sekä kaunokirjallisuutta myös kielivähemmistöjen käyttöön. Omankieliseen äidinkielen opiskeluun voisi hyödyntää myös etäopetusta, esimerkiksi maakunnallisena yhteistyönä.

Taiteen perusopetusta pitää olla saatavilla laajasti eri puolilla maata kaikille taustasta riippumatta. Kunnassa on huolehdittava, että valintaperusteet mahdollistavat opintoihin pääsyn moninaisista taustoista ja että taiteen perusopetuksen voi aloittaa minkä ikäisenä tahansa. Taiteen perusopetuksessa on oltava lainattavia soittimia ja mahdollisuus joustaa lukukausimaksuista taloudellisen tilanteen vuoksi.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja pitää alentaa ja sitä on oltava tarpeen mukaan saatavilla 1.–4.-luokkalaisille. Kouluikäisten aamupala jää usein kotona syömättä ja se vaikuttaa suoraan jaksamiseen ja keskittymiseen. Siksi tavoitteena on toteuttaa maksuton

aamupala sekä välipala kaikissa kouluissa. Koulujen kesäloma-aikana on järjestettävä kouluikäisille maksuton puistoruokailu.

Eryteisesti oppilaanohjauksessa tarvitaan sukupuolisensitiivisyyttä sekä intersektionaalista otetta, jotta oppilaita ei ohjata tiettyyn suuntaan heidän luokkataustansa tai etnisen taustansa takia. Seksuaalikasvatusta pitää vahvistaa kaikilla oppiasteilla. Kasvatuksessa täytyy ehkäisytietyden lisäksi painottaa suostumuksen, itsemääräämisoikeuden ja nautinnon merkitystä. Seksuaalikasvatuksessa on huomioitava sukupuolen, suhteiden ja seksuaalisuuden moninaisuus. Kasvatuksessa on oltava seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvan syrjinnän ja vihan vastainen ote.

MAKSUTON TOINEN ASTE PORTTINA TYÖELÄMÄÄN

Toisen asteen tutkinto on työelämän osaamisvaatimusten kasvun myötä nykypäivänä välttämättömyys kaikille nuorille. Kuntien tehtävä on varmistaa, että toinen aste on maksuton myös tulevaisuudessa. Oppilas- ja opiskelijahuollossa on oltava riittävästi resursseja. Nuorten on päästävä heille suunnattujen mielenterveys- ja päihdepalveluiden pariin.

Laadukkaan lähiopetuksen riittävä määrä on keskeinen keino koulutuksen laadun turvaamisessa. On myös turvattava oppimisen tuen resurssit sitä tarvitseville toisen asteen opiskelijoille. Toisen asteen koulutusmahdollisuuksien on lähtökohtaisesti sijaittava niin lähellä, että sitä varten ei tarvitse muuttaa toiselle paikkakunnalle. Kunnissa pitää myös edistää lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä esimerkiksi tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia suorittaa oppiainekokonaisuuksia toisessa toisen asteen oppilaitoksessa.

Toisen asteen koulutuksen riittävät resurssit on turvattava. On tärkeää kehittää ja parantaa niin nuorten kuin aikuisten opiskelijoiden oppimisen tukea, kehittää ammatillisen koulutuksen toiminnanohjausta, jotta se vastaisi paremmin alueiden tarpeita sekä tehdä rahoitusjärjestelmästä ennustettavampi ja selkeämpi. On lisättävä opiskelijoiden mahdollisuuksia löytää harjoittelu- ja oppisopimuspaikkoja paikallisista järjestöistä ja yrityksistä sekä kun-

nan omista ja hyvinvointialueen palveluista.

Toimivia pieniä oppilaitoksia ei tule lakkauttaa ja yhdistää suuremmiksi yksiköiksi vain säästösyistä. Tärkeintä on taata toimivat ja tarpeeksi suuret tilat sekä pienet ryhmäkoot. Erityistä tukea on tarjottava sitä tarvitseville nuorille. Erityisen tuen on oltava toisen asteen oppilaitoksissa riittävästi resursoitua ja moniammatillista. Koulutusaloilla on lisättävä erityisopettajien, ammatillisten ohjaajien ja koulunkäynninohjaajien määriä tuen takaamiseksi. Myös vaativan erityisen tuen nuorille on tarjottava mahdollisuus koulutautua mahdollisimman monipuolisesti eri aloille.

Ammatillisissa oppilaitoksissa, lukioissa sekä korkeakouluissa on turvattava opiskelumahdollisuuksien riittävä monipuolisuus ja joustavuus, jotta opiskelun toteuttaminen onnistuu rajoitteista huolimatta. On taattava mahdollisuudet hybridiopiskeluun ja etäopiskeluun opiskelijoiden yhdenvertaisuuden nimissä. Oppilaitoksissa on oltava vammaisten opiskelijoiden opintojen ohjaukseen erikoistuneita henkilöitä. Oppilaitosten, kuntien ja hyvinvointialueiden on tuettava erityisryhmiin kuuluvien opiskelijoiden työharjoitteluita tarjoamalla paikkoja sekä tarvittavaa tukea harjoittelujakson ajalle. Vammaiselle opiskelijalle pitää tiedottaa kuntoutustuella opiskelemisen mahdollisuudesta.

Valmentavan koulutuksen yleistyessä on turvattava sekä sen saatavuus että laatu eri puolilla maata. Valmentavaan koulutukseen pääsy on taattava kaikille halukkaille. Valmentavan koulutuksen resursseja on lisättävä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla.

Toiselta asteelta täytyy luoda joustavia koulutuspolkuja korkeakouluihin, jotka vastaavat osaltaan alueen osaamistarpeiden täyttämistä ja elinvoimaisuuden varmistamisesta. Kaikilla lukiolaisilla on oltava yhtäläiset mahdollisuudet suorittaa korkeakouluopintoja lukio-opintojensa aikana. Jokaiselle lukiolaiselle on tarjottava valinnainen TET-jakso, jonka voi viettää työelämään tai korkeakouluun tutustuen. Opinto-ohjauksen riittävät resurssit on turvattava. Jokaisesta 150 opiskelijaa kohti on oltava vähintään yksi täysipäiväinen opinto-ohjaaja. On huolehdittava siitä, että jokaisen toisen asteen opiskelija on mahdollisuus valita painetut materiaalit digimateriaalien sijasta. Lukiokurssien tarpeeksi laaja kattavuus on turvattava.

VAPAA SIVISTYSTYÖ LISÄÄ HYVINVOINTIA

Vapaa sivistystyö sisältäen kansalais-, kansan-, työväen- ja kesäliopistot, aikuisopistot, opintokeskukset ja liikunnan koulutuskeskukset, on tutkintoon tähtävien opintojen ulkopuolella ihmisten pääasiallinen työhön liittymätön kouluttautumisen tapa. Sivistys on arvo itsessään, ja tärkeää sekä osallisuuden, oman osaamisen kehittämisen, että hyvinvoinnin mahdollistajana. Vapaata sivistystyötä tarjoavien opistojen toiminta on turvattava niin kunnallisella kuin maakunnallisella tasolla ja on varmistettava, että kurssimaksut pysyvät kohtuullisena eikä maksuja koroteta vuosittain.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten on oltava aidosti esteettömiä ja saavutettavia. Kuntien on turvattava vapaan sivistystyön resurssit. On huolehdittava koulutuksen, resursoinnin, esteettömyyden ja kohtuullisten mukautusten avulla, että myös erityistä tukea tarvitsevat kuntalaiset voivat osallistua täysivaltaisesti toimintaan. Kairukortin ja opintosetelien käyttöä kunnissa on laajennettava, jotta voidaan taata maksualennuksia tai maksuttomia osallistumismahdollisuuksia niitä tarvitseville.

Eri-ikäiset tarvitsevat erilaista tukea digitaitoihin, mutta jokaisella on oikeus tarvitsemiensa taitojen kehittämiseen. Digitaitokurssien lisäksi sukupolvien välistä digikummitoimintaa on lisättävä ja kuntalaisten vertaisoppimista tuettava. On varmistettava, että kuntalaisilla on riittävä osaaminen ja pääsy välttämättömiin verkkopalveluihin.

On varmistettava kaikille halukkaille mahdollisuus osallistua aikuisten peruskoulutukseen. Kuntalaistaitoihin kuuluvat myös kieli- taidot, joilla selviää arjesta ja asioinnista asuinpaikassaan. Kaikille kuntalaisille on taattava oikeus opiskella kieliä, joilla on kunnassa virallinen asema. Vähemmistökielten, kuten saamen kielten, viittomakielten, karjalan ja romanikielen, opiskelua on tuettava.

TAIDE JA KULTTUURI KUULUU JOKAISELLE

Taide ja kulttuuri vahvistaa ja ylläpitää kansakunnan identiteettiä ja yhteisöllisyyttä sekä ylläpitää ja tukee yksilön mielenterveyttä, hyvinvointia ja elämänlaatua. Suomessa on runsaasti sisällöllisesti ja laadullisesti rikasta ja elinvoimaista taidetta, jonka tukemisessa kun-

nat ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa valtion leikatessa kulttuurin rahoituksesta. On huolehdittava, että vapaan kentän toimijoille on tarkoituksenmukaisia työskentely- ja toimitiloja, riittävää taloudellista tukea sekä muun muassa myynti- ja vuokrausrakenteita tarjolla. Samalla on huolehdittava siitä, että taiteilijan työ korvataan reilujen palkkiokäytäntöjen mukaisesti eikä esimerkiksi sinänsä tavoiteltava maksuton taidetarjonta perustu taiteen ammattilaisen ilmaistulle. Lisäksi vapaan kentän kulttuuritoimijoille pitää olla jaettavana työskentely- ja projektiapurahoja, ja kunnan täytyy aktiivisesti mahdollistaa kulttuuritoimijoiden ja kaupungin palvelualueiden yhteistyö. Kunnat ja hyvinvointialueet voivat myös palkata taitelijoita suoraan.

Maakunnallisissa kulttuurilaitoksissa on huolehdittava, että taloudellinen resursointi mahdollistaa myös vierailut ja pienemmät produktiot moninaisuuden takaamiseksi. Museoiden taloudessa täytyy huomioida näyttelypalkkiot. Lippuhinnoittelun on tuettava kulttuurin saavutettavuutta. Kulttuuripalveluita on tarjottava tarvittaessa sosiaalisin tai taloudellisin perustein Kaikukortilla ja se on otettava käyttöön kaikissa kunnissa ja hyvinvointialueilla. Kulttuuritoimen monipuolinen tarjonta pitää nähdä myös osana kuntalaisten hyvinvoinnin perustaa. Kulttuuritoimen ja kirjastojen on oltava myös lähipalveluita. Kirjastoautoja pitää hyödyntää esimerkiksi kulttuuritiloina ja kohtaamispaikkoina.

Kuntien ja hyvinvointialueiden pitää luoda julkiselle taiteelle periaateohjelma, jossa mm. linjataan, että kunta tai hyvinvointialue käyttää julkisen rakentamisen kustannuksista taiteeseen vähintään 1 % kokonaiskustannuksista. Kuntien on järjestelmällisesti noudatettava kaikessa julkisessa rakentamisessa prosenttiperiaatetta, sillä se on tapa tuoda taidetta ja kulttuuria lähelle kuntalaisten arkea. Kuntien pitää teettää taiteen ja kulttuurin alan työt palkkatyönä, aidoilla työosuuskunnilla tai tilata ne y-tunnukselliselta yritykseltä.

Myös erityisryhmiin kuuluvilla ihmisillä, esimerkiksi viittomakielisillä, vammaisilla ja saamelaisilla, on oltava oikeus tehdä itse sekä nauttia kulttuurista ja taiteesta. Esimerkiksi viittomakielistä teatteria ja muuta taidetta on oltava tarjolla muullakin kuin suurissa kaupungeissa. Kuntien täytyy tukea vammaisten ihmisten

tekemää taidetta ja kulttuuria.

NUORISOTYÖ OSANA NUORTEN ARKEA

Nuorisotyöllä pystytään parhaimmillaan tekemään vaikuttavaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä sekä tukemaan nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä. Nuorisotyön täytyy vastata nuorten tarpeisiin ja nuorisoalan ammattilaisten läsnäoloa pitää kohdentaa erityisesti niiden nuorten kanssa tehtävään työhön, jotka eivät osallistu mihinkään muuhun ohjattuun toimintaan tai harastuksiin. Kuntien on panostettava erityisesti kouluilla tehtävään, digitaaliseen sekä liikkuvaan nuorisotyöhön. Nuorisotyössä täytyy huomioida nuorten moninaisuus sekä eri taustoista tulevat nuorten tarpeet. Nuorisotyön pitää olla sukupuolisensitiivistä ja tukea tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä sekä demokratiakasvatusta.

Kuntien on mahdollistettava nuorisojärjestöjen toiminta sekä taloudellisen että toiminnallisen tuen kautta ja toimittava vahvassa kumppanuudessa muiden nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. Kuntien pitää turvata etsivän nuorisotyön rahoitus ja nuorten työpajojen toiminta ja nivoa ne osaksi koko palvelujärjestelmää. Nuorisovaltuuston ja nuorisovaltuutettujen osallisuutta ja roolia pitää vahvistaa ja ottaa paremmin mukaan erityisesti nuorten asioita koskevaan päätöksentekoon.

Sateenkaarinuorille on järjestettävä sateenkaarierityistä ja sateenkaarisensitiivistä nuorisotyötä, joka tukee sateenkaarinuorten hyvinvointia ja lisää heidän osallisuuttaan kaikissa nuorille suunnatuissa palveluissa.

VIIHTYISÄT KAUPUNGIT JA ELINVOIMAISET SEUDUT

Suomalaisten kaupunkien on oltava kestäviä ja elinvoimaisia. Kaupungistuminen on maailmanlaajuinen ilmiö, jossa harvaan asutulta maaseudulta väestö siirtyy kasvukeskuksiin työn ja koulutuksen perässä. Jo 70 prosenttia suomalaisista asuu kaupungeissa tai niiden kehysalueilla. Parhaimmillaan kaupungit tarjoavat asukkaille ilmastoviisasta asumista, työpaikkoja ja koulutusmahdollisuuksia, moni-

naista kulttuuria sekä harrastus- ja liikuntamahdollisuuksia.

Nopean kaupungistumisen haasteisiin vastataan panostamalla sujuvien joukkoliikennedyteyksiensä ympärille rakentuvaan asumiseen. Onnistunut kaupunki- ja liikennesuunnittelu takaa, että päivittäinen liikkuminen kaupungin sisällä töihin, kouluun tai harrastuksiin ei vaadi henkilöautoa. Rakentamalla tiiviimmin joukkoliikenteen lähelle säästämme myös luontoa ja virkistysalueita. Uusia ja kohtuuhintaisia asuntoja on rakennettava tarpeeksi, jotta asuntojen hinnat eivät karkaa käsistä. Alueiden välistä eriarvoistumista puretaan ja ennaltaehkäistään rakentamalla jokaiseen kaupunginosaan monipuolisesti erilaista asumista sekä panostamalla lähikoulujen laatuun ja alueiden viihtyisyyteen. Peruspalveluiden on oltava olla saatavilla lähellä ja saavutettavissa julkisella liikenteellä. Esteettömyyteen on panostettava, jotta niin asunnot kuin julkiset tilat ovat saavutettavia kaikille. Ikääntyvä väestö lisää tarvetta panostaa esteettömien asuntojen saatavuuteen.

Nopea kaupungistuminen on johtanut tilanteeseen, jossa erityisesti maakuntakeskusten ympärillä sijaitsevat harvaan asutut kehyskunnat ovat kärsineet väestömäärän laskusta. Muuttuvasta tilanteesta huolimatta on tärkeää, että sekä valtakunnallinen että paikallinen päätöksenteko tähtää tukemaan myös vähäisemmän väkiluvun alueiden elinvoimaisuutta, palveluiden laatua sekä asukkaiden mahdollisuuksia hyvään elämään. Yhteistyöllä luodaan pohja elinvoimaisille kaupungeille ja maaseudulle alueiden erityispiirteet huomioiden.

KAAVOITUS JA MAANKÄYTTÖ MÄÄRITTÄVÄT KEHITYSTÄ

Kunnan kaavoitus-, ja maankäyttöpolitiikalla edistetään ja säädel-
lään rakentamista, jonka on yhtä aikaa palveltava asukkaita, elinkei-
noelämää sekä kuntayhteisöä. Kuntien maankäytön ja rakentamisen
suunnittelussa ja sääntelyssä on saatava normiksi kasvihuonekaasu-
päästöjen minimointi, hiilinielujen sekä monimuotoisen luonnon
turvaaminen sekä ilmastonmuutoksen vaativat sopeutustoimet
muun muassa runsaiden viheralueiden, puuston, hulevesien hal-
linnan parantamisen sekä puurakentamisen keinoin. Kaupunkira-

kentamisessa on tuettava viherkattojen rakentamista sekä toisaalta
aurinkopaneelien sijoittamista kerrostalojen katoille. Suurissa julki-
sissa rakennusprojekteissa on panostettava kunnan omaan valvon-
taan niin kustannusten kuin rakentamisen laadun suhteen.

Puusta rakentaminen on ilmastokestävä ja terveellinen rakenta-
mismenetelmä. Siinä missä sementin ja teräksen tuotantoketjuissa
syntyy huomattavasti päästöjä, puurakentaminen sitoo hiiltä ja on
sisäilman näkökulmasta terveellinen vaihtoehto. Julkisesta sekto-
rista on tehtävä suunnannäyttävä, joka toimii edelläkävijänä puu-
rakentamisen sekä muiden vähäpäästöisten rakennusmateriaalien
käytössä. Viherkertoimen, esimerkiksi viherkattojen, käyttöä kaa-
voitusprosesseissa on edistettävä. Viherkosketusta, kuten metsäpoh-
jaisia pihvoja on lisättävä erityisesti päiväkotien ja koulujen pihvoille.

Rakentamisen osuus muodostaa yli 20 % rakennuksen elinkaaren
päästöistä. Vanhaa rakennuskantaa suosimalla voidaan vähentää ra-
kennetun ympäristön aiheuttamia päästöjä. Rakennuksen lähestyessä
elinkaarensa loppua on arvioitava, voiko elinkaarta pidentää. Kun
suositaan vanhaa rakennuskantaa purkamisen ja uuden rakentami-
sen sijaan, voidaan vähentää rakennetun ympäristön aiheuttamia
päästöjä. Pelkästään kustannustehokkuus ei saa riittää perusteeksi
purkamiselle, mikäli korjaaminen on teknisesti mahdollista. Jos
purkaminen on kuitenkin välttämätöntä, täytyy purkuluvan ehdoksi
asettaa rakennusjätteen kierrätyksen näkökulmasta tehty purkukar-
toitus. ARA:n takauksien myöntäminen asunto-osakeyhtiöiden pe-
ruskorjauslainoille on mahdollistettava.

Etenkin kasvavilla paikkakunnilla tontinluovutuksissa ensisijai-
nen menetelmä on vuokraaminen. Erityisesti alueilla, joilla tontti-
maan arvo kasvaa, on tontit pidettävä lähtökohtaisesti kunnan omis-
tuksessa, myös riittävän maanhankinnan avulla tulevaisuutta varten.
Harvaan asutuilla omakotitalovaltaisilla alueilla kunta voi kuitenkin
hyötyä enemmän tonttien myymisestä kuin vuokraamisesta.

Kuntien on syytä rakentaa esteettömiä ja saavutettavia liikunta-
tiloja, puistoja, leikkipaikkoja sekä ulkoilupaikkoja, mukaan lukien
lähiliikuntapaikat. On myös turvattava erityisliikunnan ja sovelta-
van liikunnan toimintaedellytykset. Kuntien on pidettävä huoli siitä,

että kaikilla kuntalaisilla on mahdollisuus päästä nauttimaan kunnan alueella rannoista ja vesistöistä. Kuntien on ylläpidettävä virallisten uimarantojen viihtyisyyttä ja turvallisuutta ja talviuima- paikkojen saavutettavuutta pitää kehittää.

ASUMINEN JA SEN TARPEET MUUTTUVAT

Asumisen korkea hinta vaikuttaa erityisesti pienituloisten ja vuokralla asuvien toimeentuloon. Lisäksi se eriarvoistaa asumisvalintoja, sillä pitkät työmatkat heikentävät koko perheen elämänlaatua ja hyvinvointia ja vähentää vanhempien mahdollisuutta olla lastensa elämässä läsnä.

Kaikilla on oltava oikeus valita kotikuntansa sekä se, miten ja kenen kanssa asuu, toimeentulosta tai toimintakyvystä riippumatta. Jotta tämä olisi mahdollista, on kaikille asuinalueille rakennettava niin vuokra-, kuin asumisoikeus- ja omistusasuntoja ja pidettävä huolta, että kohtuuhintaista asuntotuotantoa tehdään kaikkialle. Vuokrajärjen käyttöönotto on selvitettävä. Korkeiden asumiskustannusten alueilla asuntojen uudistuotannosta vähintään 40 prosenttia on oltava ARA-tuotettua. Jos ARA-tuotanto ei mahdollista riittävää kohtuuhintaisen asumisen lisäämistä, pitää kunnissa lisätä niiden omaa omakustanneperiaatteeeseen pohjautuvaa asuntotuotantoa.

Asuinalueiden eriytymis- eli segregaatiokehityksen purkamiseksi täydennysrakentamista suunniteltaessa kaavoitetaan ARA-kohteita myös alueille, joille hyväosaisuus on tiivistynyt. Asumisen kohtuuhintaisuutta voidaan edistää muuttamalla parkkipaikkojen rakentamissäädöksiä paremmin autottomuutta tukeviksi. Jokainen asukas maksaa tällä hetkellä rakennuksen parkkipaikoista asumiskuluissaan.

Kuntien täytyy mahdollistaa kohtuuhintaiset asumisratkaisut kuntakeskuksissa myös harvaan asutuilla alueilla. Ikääntyvä väestö tahtoo usein hakeutua lähelle palveluita, mutta usein ongelmaksi muodostuu asumisen hinta. Haastetta lisää se, että etenkin harvaan asutuilla alueilla omakotitalojen hinnat ovat laskeneet niin alhaisiksi, ettei niistä saatavilla myyntituloilla pysty hankkimaan omistusasuntoa kuntakeskuksesta. Kuntien ja hyvinvointialueen on tehtävä runsaasti palveluita tarvitsevien asukasryhmien osalta yhteinen

suunnitelma, jonka pohjalta asumisratkaisut ja palvelut pystytään sovittamaan yhteen. Yhteisöllistä asumista on tuettava.

Asunnottomille tarjottavissa palveluissa on kiinnitettävä huomiota eri ryhmien, kuten nuorten tai naisten, tarpeisiin ja yösijojen täytyy olla turvallisia kaikille. Asunnottomuudesta on tehtävä historiaa takaamalla, että tuettua asumista riittää kaikille sitä tarvitseville sekä varmistamalla päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuus. Asunnottomuuta ennaltaehkäisee myös kattava asumisneuvonta sekä riittävä kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta.

ON VÄLIÄ KUINKA LIIKUMME

Liikenne aiheuttaa viidenneksen Suomen ilmastopäästöistä, ja henkilöautoliikenteen osuus on tästä yli puolet. Liikenteestä lähtöisin olevat päästöt pitää vähintään puolittaa vuoteen 2030 mennessä. Liikenne- ja liikennepolitiikan on päästöjen vähentämisen lisäksi parannettava ihmisten arkea kaikkialla Suomessa.

Joukkoliikenne- ja liikenne- ja liikennepolitiikan on parannettava avainasemassa, kun vähennetään liikenteen päästöjä ja parannetaan kuntalaisten elämänlaatua. Ensimmäinen tapa järjestää kaikille soveltuva liikkuminen on esteetön ja toimiva joukkoliikenne, joka sisältää kutsu- ja palveluliikenteen. On panostettava sujuviin raideyhteyksiin, ja linja-autoissa on luovuttava fossiilisista polttoaineista. Jotta joukkoliikenteen käyttöä saadaan lisättyä kuntien välisessä liikenteessä, on kiinnitettävä huomiota toimiviin liityntämahdollisuuksiin ja yhteysliikenteeseen.

Vaikka autoliikenteen sähköistäminen vähentää henkilöautojen päästöjä, on henkilöauton käytön vähentäminen tavoiteltavaa kaupungeissa, koska se parantaa julkisen tilan turvallisuutta ja viihtyisyyttä sekä antaa tilaa muille liikkumismuodoille ja vehreydelle. Joukkoliikenneverkoston on oltava niin kattava, että se mahdollistaa autottoman elämän. Haja-asutusalueilla on järjestettävä joukkoliikennettä, kutsuliikennettä sekä yhteiskuljetuksia mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan. Kunnissa pitää kokeilla kylien välistä kutsuliikennettä ja yhteiskuljetuksia.

Vasemmistoliiton tavoitteena on mahdollisimman edullinen joukkoliikenne koko Suomessa. Lippuhintojen osalta joukkoliikenne-

teen on oltava auton omistamista edullisempi vaihtoehto ja saavutettavissa tulotasosta, iästä, terveydentilasta tai vammasta riippumatta. Maksutonta joukkoliikennettä on kokeiltava paikallisliikenteessä.

Kaikkiin kuntiin on laadittava kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma. Kävely ja pyöräily ovat ensisijaisia liikennemuotoja uusia alueita kaavoitettaessa. Keskusta-alueilla on lisättävä kävelykatuja, pyöräteitä ja pyöräkaistoja. Seudullista pyöräilyä on edistettävä rakentamalla nopeiden ja selkeästi muista liikennemuodoista eroteltujen pyöräyhteyksien pääväyliä. Talvipyöräilyä on edistettävä kehittämällä pyöräväylien talvihoidon menetelmiä ja priorisoimalla talvisin pyörä- ja jalankulkuväylien auraus. Lasten ja nuorten liikuntaa on edistettävä huolehtimalla siitä, että peruskouluun pääsee turvallisesti polkupyörällä koulumatkan pituuden sen salliessa. Pyöräilyn lisäämiseksi riittävän suurissa kunnissa on toteutettava yhteiskäyttöpyörien järjestelmiä.

Välttämättömän henkilöautoliikenteen muuttaminen mahdollisimman suuressa määrin sähkö- ja kaasukäyttöiseksi on tärkeää päästöjä vähennettäessä. Tällä hetkellä järjestelmät ovat hajanaisia ja puutteellisia. Kunnissa laaditaan suunnitelma tankkaus- ja latausverkoston laajentamisesta ja kilpailutetaan sen toteuttaja. Yhtenäinen ja laaja latausverkosto mahdollistaa näiden liikkumismuotojen käytön laajentumisen. On tuettava autojen yhteiskäyttöä pysäköintisuunnittelulla ja latauspisteillä. Kuntien ja hyvinvointialueiden virka-autoja voidaan avata yhteiskäytölle, kun ne eivät ole virkakäytössä.

ILMASTOTOIMIA JA YMPÄRISTÖTEKOJA

Kaikkien Suomen kuntien tavoitteena täytyy olla ilmastopäästöjen nollaaminen vuoteen 2035 mennessä ja hiilinegatiivisuus sen jälkeen. Lisäksi kuntien on laadittava paikalliset ilmastomuutoksen sopeutusohjelmat, joissa varaudutaan ilmastomuutoksen tuomiin muutoksiin, kuten sään ääri-ilmiöihin. Kaikessa päätöksenteossa on huomioitava toiminnan ilmastovaikutukset, estettävä ilmastomuutoksen eteneminen ja turvattava luonnon monimuotoisuuden säilyminen.

Suojellut maa-alueet ja metsät ovat yksi tärkeimmistä tavoista huolehtia luonnon monimuotoisuudesta. Kuntien metsiä on hoidettava ekologisesti kestävästi, monimuotoisuutta, hiilensidontaa ja

virkestyskäyttömahdollisuuksia edistäen, pääsääntöisesti jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen menetelmillä, joko poiminta- tai pienaukkohakkuuin. Kuntien metsissä avohakkuu on hyväksyttävä ratkaisu vain poikkeustilanteessa. On lisättävä kuntien omistamien metsien suojelua määrätietoisesti paikallisten luonnonsuojeluverkostojen ja luontoselvitysten mukaisesti. Resursoidaan luonnonsuojelualueiden ylläpitoa riittävästi ja ennallistetaan suojelukohteita. Kaavoituksessa on huomioitava luontoarvot ja riittävät ekologiset käytävät eläinten turvalliseen siirtymiseen paikasta toiseen. Luonnon monimuotoisuudesta on huolehdittava soveltamalla hallitun hoitamattomuuden periaatteita kuntien luonnonhoidossa ja huolehtimalla pölyttäjille tarpeellisesta kasvillisuudesta. Maaseudulla on huolehdittava perinnebiotooppien ennallistamisesta luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi ja niistä riippuvaisten eliölajien suojelemiseksi.

Eläinten oikeuksien toteuttamiseksi ja ilmastomuutoksen torjumiseksi on siirryttävä käyttämään yhä enemmän kasvispohjaisia tuotteita julkisten ruokapalveluiden hankinnassa ja tarjonnassa. Näiden osuutta on nostettava vähintään 50 prosenttiin hankinnoista. Kunnissa on lisättävä tietoisuutta ruokahävikin vähentämiseksi. Kunnan asukkaille on järjestettävä oppilaitosten ja työpaikkaruokailun ylijäämäannosten myyntiä. Kuntien on otettava käyttöön ruokahävikin seurantajärjestelmät, jotka mahdollistavat hävikin vähentämisen strategioiden luomisen ja tietoon perustuvat toimet julkisissa laitoksissa ruokahävikin minimoimiseksi oppilaita osallistaen.

Valvontaeläinlääkärien edellytyksiä tehdä valvontatyötä on parannettava. On huolehdittava, että eläinlääkäripalvelut pysyvät kohtuuhintaisina. On perustettava eläinsuojelutoimijoiden yhteistyöelin, johon kuuluvat eläinsuojelujärjestöt, poliisi ja paikallinen eläinsuojelu. Kuntien on otettava vastuulleen irrallaan tavattujen seura- ja harrastuseläinten kiinniotto ja kuljetus sekä näistä koituvat kustannukset. Kuntien on huolehdittava luonnonvaraisten eläinten pelastuspalvelusta, jotta sairas, vahingoittunut tai muutoin avuttomassa tilassa oleva luonnonvarainen eläin saa asianmukaista hoitoa.

On parannettava vaelluskalakantojen elinvoimaisuutta ennallistamalla mahdollisuuksien mukaan koskia ja rakentamalla kalareit-

tejä vesivoimaloiden yhteyteen. Kapasiteetiltaan pienimpiä vesivoimaloita voidaan purkaa kalareittien parantamiseksi ja luonnon ennallistamiseksi. Käytöstä poistetut voimalaitokset on purettava ensi tilassa ja ennallistettava tai maisemoitava mahdollisuuksien mukaan alkuperäiseen luonnontilaansa.

TYÖLLISYYS- JA ELINKEINOPOLITIikka MURROKSESSA

Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut siirtyvät kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta. Kuntien on pystyttävä sovittamaan tehokkaasti yhteen työllisyyspalvelut, kunnan vastuulla olevat koulutuspalvelut sekä kunnan elinkeinopolitiikka. Kuntien on järkevää ja inhimillistä edistää työttömien työnhakijoiden kuntoutumista, työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista. Kuntien on huolehdittava, että työllisyyspalveluiden saatavuus ja laatu paranevat uudistuksen myötä.

Kunnissa tulee panostaa työvoimapolitiittisten koulutusten ja omaehtoisen työttömyysetuudella tapahtuvan opiskelun lisäämiseen. Opiskelumahdollisuuksia tulee markkinoida avoimesti ja kannustaa työttömiä opiskelemaan. Työvoimapolitiittisissa työskentelevien valmiuksia ohjata työttömiä sopiviin opintoihin tulee kehittää.

Kuntien on tehtävä tiivistä yhteistyötä alueensa ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa TE- ja kotouttamispalveluiden uudistuksessa. Tiivistä yhteistyötä on tehtävä myös hyvinvointialueiden kanssa, jotta työtön työnhakija saa tarvitsemansa sosiaali- ja terveyspalvelut, jotka vahvistavat hänen työkykyään. Työttömien työnhakijoiden joukosta on tunnistettava ne henkilöt, jotka ovat työnhakijoina, vaikka eivät tosiasiallisesti ole työkykyisiä, ja edesauttaa heidän eläkkeelle pääsyään sekä ohjausta sopivien sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin.

Kuntien täytyy omassa toiminnassaan tukea osatyökykyisten, vammaisten ja vähemmistöjen työllistymistä ja joustavilla ratkaisuilla vastata omiin työvoimatarpeisiinsa sekä kantaa inhimillinen vastuu julkisena toimijana. Työllisyysdenhoitoa on tehtävä vahvassa kumppanuudessa järjestöjen kanssa ja hyödynnettävä niiden osaaminen täysimääräisesti.

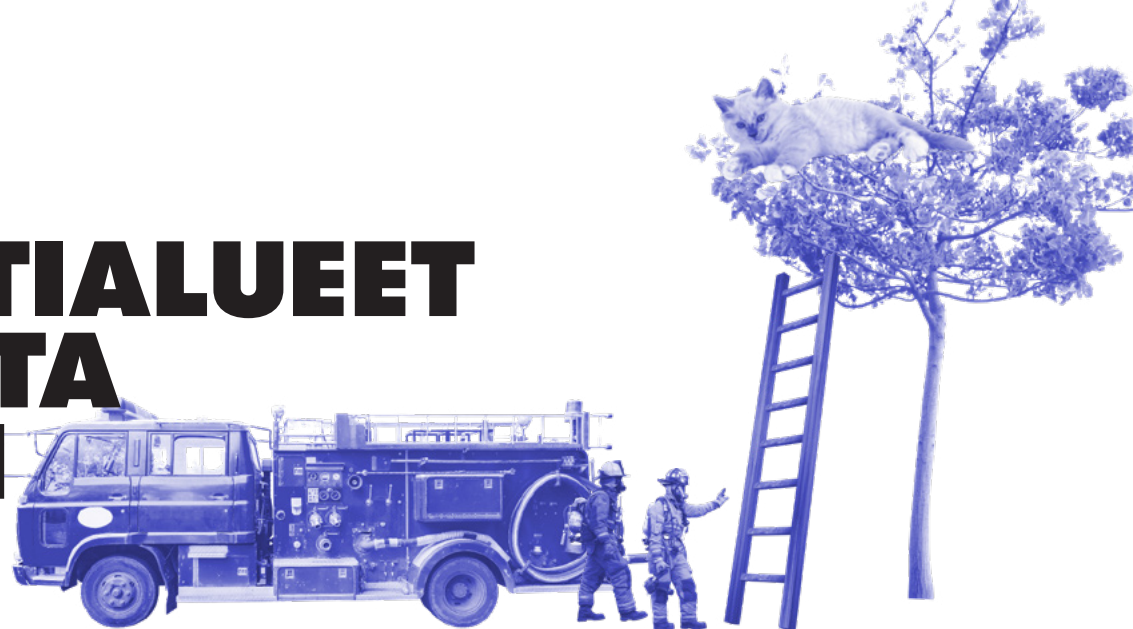
Maahan muuttaneiden osaaminen ja osaamispotentiaali on otettava täysimääräisesti huomioon kuntien etsiessä uusia työntekijäitä aina suorittavasta työstä erityisasiantuntijatehtäviin. Ihmisten kotouttaminen, työllistyminen ja kielen oppimiseen panostaminen ovat ensisijaisia keinoja sitouttaa maahan muuttaneet osaksi kuntayhteisöä ja yhteiskuntaa. Kotoutumispalvelut läpileikkaavat onnistuessaan kaikki kunnan palvelut. Kotoutumispalvelut ja kielikurssit on taattava myös työvoiman ulkopuolella oleville.

Kuntien on pystyttävä yhdessä alueen elinkeinoelämän ja korkeakoulujen kanssa tunnistamaan ne elinvoimapolitiikan kärjet, jotka turvaavat hyvän arjen edellytykset asukkaille myös tulevaisuudessa. Erityistä huomioita on kiinnitettävä oikeudenmukaisen vihreän siirtymän tarjoamiin mahdollisuuksiin elinkeinotoiminnassa.

Yritysten neuvontapalveluihin on panostettava kunnassa, jotta varsinkin yritystoiminnan aloittamista tai sen kasvattamista suunnittelevat toimijat saavat tarvitsemansa tuen. Hankintastrategialla ja läpinäkyvillä hankinnoilla kunta voi mahdollistaa julkisiin kilpailutuksiin osallistumisen myös paikallisille yrityksille, yksityisyrityksille ja pienyrityksille.

Kuntien ja hyvinvointialueiden on tuettava tahoja, jotka työllistävät vaikeasti työllistyviä ihmisiä, sekä työllistää heitä itsekin. Kunnissa ja hyvinvointialueilla on syytä pilotoida vammaiskiintiöiden käyttöönottamista.

2 HYVINVOINTIALUEET ASUKKAITA VARTEN

Hyvinvointialueet vastaavat alueensa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestämisestä. Vaikka vastuu edellä mainituista palveluista on selkeästi hyvinvointialueilla, on kunnilla keskeinen rooli myös hyvinvointialueen asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä omien palveluidensa kautta. Palveluiden järjestämisessä keskeistä on huolehtia niin palvelun laadusta ja saavutettavuudesta kuin palveluita tuottavien työntekijöiden oikeuksista, työhyvinvoinnista ja palkkauksesta.

Vaaleilla valitut aluevaltuutetut ovat suurten haasteiden edessä, kun yhteensovittavissa on valtion riittämätön rahoitus ja alueen asukkaiden kasvavat palvelutarpeet. Lähtökohtana tässä hetkessä on oltava se, että valtio turvaa hyvinvointialueiden riittävän rahoituksen. Palveluiden on perustuttava olemassa olevaan tarpeeseen ja niissä on pystyttävä huomioimaan palvelutarpeiden muuttuminen tulevaisuudessa. Tällä hetkellä hyvinvointialueiden rahoitusta leikataan rajusti. Rankat leikkaukset tilanteessa, jossa hyvinvointialueet kamppailevat suurten alijäämien kanssa on mahdoton yhtälö, joka uhkaa sysätä alueet kriisiin ja pakottaa palveluista leikkaamiseen. Myös lisälainanottovaltuuksiin olennaisesti liittyvää investointisääntelyä on korjattava mahdollistamaan hyvinvointialuiden kannalta olennaiset investoinnit esimerkiksi uusiin tiloihin tai

ambulansseihin. Hallituksen tulee varautua antamaan lisärahoitusta sitä tarvitseville alueille. Myös alijäämän kattamisvelvoitetta on pidennettävä neljään vuoteen ja hyvinvointialueindeksiä korjattava realistisemmaksi. Hyvinvointialueille on annettava verotusoikeus.

Koska hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta, muodostuvat niiden tulot valtionosuuksien lisäksi etenkin asiakasmaksuista. Asiakasmaksut rasittavat maksukatoista huolimatta erityisesti pienituloisia, minkä vuoksi yli 400 000 sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksua päättyy vuosittain ulosottoon. Hyvinvointialueiden täytyy paitisi alentaa asiakasmaksuja, myös soveltaa lainsäädännön suomaa mahdollisuutta alentaa tai jättää asiakasmaksut perimättä kokonaan silloin, kun niiden periminen ajaa asiakkaan kohtuuttomaan tilanteeseen. Terveyskeskusmaksuista pitää luopua kokonaan. Asiakasmaksujen perinnässä ei pidä käyttää yksityisiä perintäyhtiöitä. Asiakasmaksuhuojennusten ja -vapautusten hakemisen on oltava helppoa ja käytäntöjen selkeitä ja saavutettavia kaikille pienituloisille.

Hyvinvointialueiden on tehtävä tiivistä yhteistyötä yhteistyöalueilla parhaiden mahdollisten käytänteiden ja toimintatapojen jakamiseksi. Yhteistyöalueiden kesken on myös järkevää tehdä tiivistä yhteistyötä esimerkiksi hankintojen ja tukipalveluiden tuottamisessa, sekä joidenkin erityispalveluiden osalta.

OIKEAA HOITOA OIKEA-AIKAISESTI KAIKILLE

Perusterveydenhuollon toimivuus on terveydenhuollon toimivuuden kannalta keskeisimpiä asioita. Palveluiden on oltava ihmisten saavutettavissa joko lähipalveluna, liikkuvana palveluna tai etäpalveluna alueen ja sen asukkaiden erityispiirteet huomioiden. Digitalisaation ja sähköisten palveluiden tuomia mahdollisuuksia on hyödynnettävä entistä voimakkaammin palveluissa ja erilaisten asiakasryhmien kohdalla. Hyvinvointialueiden täytyy tarjota digiapua sujuvien etäpalveluiden toimivuuden kannalta. Hyvinvointialueiden viestinnän pitää olla saavutettavaa ja monikanavaista- ja kielistä, esim. viittomakielistä ja selkokielistä viestintää tarvitaan.

Jokaisen on päästävä terveyskeskuslääkärin tai muun tarpeen mukaisen sosiaalipalveluiden tai terveydenhuollon ammattilaisen vastaanotolle maksutta viikon sisällä yhteydenotosta. Hyvinvointialueiden on pyrittävä panemaan toimeen seitsemän vuorokauden hoitotakuu koko perusterveydenhuollossa. Perusterveydenhuollon resursseja on vahvistettava, jotta ihmiset saavat tarvitsemansa hoidon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä vähentää osaltaan päivystyspalveluiden ja erikoissairaanhoidon kuormitusta. Paperittomien pääsy kiireettömään hoitoon on turvattava.

Lähipalvelujen karsiminen ja keskittäminen tarkoittaa välttämättä matkakustannusten kasvua niin yhteiskunnalle kuin kaupunkikeskusten ulkopuolella asuville ihmisille, sillä kaikkia palveluita ei voida tuottaa digitaalisesti. Matkustamisen kalleus taas voi tarkoittaa pienituloisille ongelmien hoitamatta jättämistä, tai pakkoa tinkiä muista perustarpeista. Hyvinvointialueiden on siksi huolehdittava, että palveluverkosta päätettäessä arvioidaan ja minimoidaan kielteiset vaikutukset syrjäseutujen asukkaisiin, erityisesti lapsiin ja muihin haavoittuvaisiin ihmisryhmiin.

Erikoissairaanhoidon palveluita on oltavaa saatavissa joustavasti muutenkin kuin lähipalveluina sairaalassa. Gynekologille pitää päästä nykyistä helpommin julkisen terveydenhuollon kautta. Etenkin poliklinikkojen osaamista pitää vahvemmin hyödyntää perusterveydenhuollossa. Päivystävien sairaaloiden täytyy olla ihmisten saavutettavissa kohtuudella, eivätkä liian pitkiksi venyvät välimat-

kat saa muodostaa uhkaa potilasturvallisuudelle. Sairaaloiden on tehtävä vahvaa keskinäistä yhteistyötä ja keskinäiseen sopimiseen perustuvaa työnjakoa yhteistyöalueen sisällä.

MIELENTERVEYSPALVELUT JA PÄIHDEPALVELUT KUNTOON

Hyvinvointialueiden on pystyttävä kääntämään mielenterveyspalveluiden painopiste erikoissairaanhoidosta ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin yhteistyössä kuntien ja kolmannen sektorin kanssa. Palveluita on kohdennettava riittävässä suhteessa palveluntarpeeseen. Palveluketjujen, -polkujen ja -rakenteiden on oltava toimivia ja tiedossa sekä asiakkailta että ammattilaisilla.

Mielenterveyspalveluissa tarvitaan nykyistä enemmän nopeasti tarjottavia matalan kynnyksen palveluita, joihin pääsee myös ilman lähetettä. Kynnyksetön hoitoon pääsy on potilaalle yksinkertaista ja helpottaa hoitoon hakeutumista jo ennen kuin tilanne muuttuu vakavaksi.

Mielenterveyden ammattilaisia pitää jalkauttaa kouluihin ja oppilaitoksiin. Kouluissa on oltava riittävästi psykologin, kuraattorin ja psykiatrisen sairaanhoitajan palveluita, jotta apua saa matalalla kynnyksellä. Koululaisten tilannetta helpottaa ja yhteisöllisyyttä lisää myös kouluihin jalkautuvat koulukoutsit tai nuorisotyöntekijät. Laadukkaan lain mukaisen oppilastuen on oltava toiminnan lähtökohta. Sen lisänä koululaisten tilannetta voidaan helpottaa ja yhteisöllisyyttä lisätä kouluihin jalkautuvilla koulukoutseilla, nuorisotyöntekijöillä tai vastaavilla moniammatillisilla yhteistyön muodoilla. Huomioidaan kaikessa päätöksenteossa mielenterveysvaikutukset ja otetaan käyttöön mielenterveysvaikutusten arviointi tukemaan kuntia ja alueita tekemään päätöksiä mielenterveysystävällisesti.

Kaikissa sosiaali- ja terveyskeskuksissa pitää olla tarjolla perustason mielenterveyden hoitoon liittyvää osaamista ja palveluita. Hoidon tarve pitää arvioida välittömästi, kun ihminen hakee apua, ja psykososiaalinen hoito ja tuki on aloitettava kuukauden sisällä hoidon tarpeen arvioinnista tai tilanteen kriisiytyessä jo nopeammin. Välimallin palveluita on tehostettava akuuttien kriisien koh-

dalla, jolloin palveluiden piiriin on päästävä nopeasti, mutta päivystykselliselle hoidolle ei ole tarvetta. Kuntien ja hyvinvointialueiden tarjoamia pari- ja perheterapiapalveluita laajennetaan ja hoitojonoja lyhennetään. Jokaisen hyvinvointialueen on palkattava ehkäisevän lähisuhdeväkivaltatyön ja ehkäisevän päihdetyön koordinaattorit.

Palvelut täytyy rakentaa niitä tarvitsevan näkökulmasta, ja siirtymisen palveluiden välillä on oltava joustavaa ja nopeaa. Hyvinvointialueiden on laadittava mielenterveys- ja päihdehoitosuunnitelma, joka sisältää myös eri riippuvuuksien hoidon. Päihdeiden käyttö ei saa olla esteenä mielenterveyspalveluiden saamiselle. Sekä kuntoutusta että asumispalveluita täytyy olla tarjolla kaikille niitä tarvitseville. Jokaiselle hyvinvointialueelle on perustettava itsemurhien ehkäisykeskus.

Päihdepalveluiden on oltava saavutettavia ja helposti löydettävissä. Palveluihin pääsemisen pitää olla mahdollisimman yksinkertaista ja esteetöntä. Päihdepalveluiden käyttöön ja käyttäjiin liittyvää häpeäleimaa on purettava kouluttamalla kaikkia sosiaali- ja terveystalammattilaisia. Myös mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivien omaisille on tarjottava apua. Päihdeongelmista kärsivien asuminen pitää järjestää siten, ettei päihdeongelma johda asunnottomuuteen eikä päihdeistä eroon pääseminen ole ehto asunnon saannille. Ehkäisevää päihdetyötä on tehtävä yhteistyössä kuntien ja kolmannen sektorin kanssa. Lakisäateistä päiväkeskustoimintaa on vahvistettava.

SOSIAALITYÖLLÄ ON MERKITTÄVÄ ROOLI PALVELUKETJUSSA

Sosiaalityön avulla autetaan ja tuetaan ihmisiä monissa erilaisissa elämäntilanteissa. Sosiaalityön keinoin voidaan varmistaa, että myös vaikeimmassa asemassa olevat ihmiset saavat tarvitsemansa palvelut. Hyvinvointipalveluiden ja kulttuurikentän yhteistyötä on vahvistettava sekä tunnistettava taiteen ja kulttuurin rooli mielenterveyden ja toimintakyvyn ylläpitäjänä. Sosiaalityön pitää olla vaikuttavaa yksilön, perheen, yhteisöjen ja rakenteiden tasolla. Käyttöhuoneiden käyttöönottoa on selvitettävä. Sosiaalityön vaikutavuutta ja laatua pitää edistää ottamalla huomioon kriisien jälkeiset toimenpidesuosituksen.

Sosiaalityön palveluiden täytyy olla tarjolla terveystalammattien rinnalla sote-keskuksissa siten, että ihmiset saavat apua ja tukea ongelmiinsa nopeasti ja matalalla kynnyksellä. Sosiaalipalveluiden on oltava saavutettavia, esteettömiä ja osallisuutta edistäviä. Palveluiden pitää olla helposti löydettävissä ja niihin pääsemisen on oltava mahdollisimman yksinkertaista. Kaikissa palveluissa pitää huolehtia siitä, että lähisuhdeväkivallan, seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön uhrien kohtaamiseen ja auttamiseen on riittävästi osaamista ja resursseja. Aikuisneuvola on hyvä keino saada aikuisia ja ikääntyneitä sosiaali- ja terveystalammattien piiriin ja tarjota tarvittavia neuvontapalveluita.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluiden kynnystä on matallettava. Hyvinvointialueen pitää tarjota maksutonta ehkäisyä alle 25-vuotiaille ja yhden vuoden sisällä synnyttäneille sekä päihdepalveluiden asiakkaille iästä riippumatta. Lapsettomuushoitojen valtakunnallista kattavuutta on parannettava. On tarjottava maksuttomia kuukautissuojia esimerkiksi nuorille sekä päihdepalveluiden asiakkaille. Perheneuvoloiden palveluita on lisättävä. Erityisesti eroa läpikäyvien perheiden palveluita on kehitettävä. Perheneuvoloissa tarvitaan lisää osaamista perheiden moninaisuudesta.

Turvakotipaikkojen määrä on nostettava suositusten mukaiseksi. Turvakoteja sekä ennaltaehkäiseviä palveluja pitää olla kattavasti kaikkialla maassa. Turvakotipalveluissa on huomioitava nykyistä paremmin vammaisten naisten, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen, romaninaisten, maahanmuuttajataustaisten, paperittomien sekä pakolais- ja turvapaikkaa hakevien naisten tarpeet. Turvakotipalveluajan jälkihuoltoa on edistettävä. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneille täytyy olla matalan kynnyksen palveluita kaikkialla maassa.

PERHEIDEN TUKEMINEN ON VÄLTÄMÄTÖNTÄ

Lapsiperheitä täytyy tukea pitkäjänteisesti ja monialaisesti. Alueiden pitää panostaa ongelmien syvenemisen ennaltaehkäisyyn, eli neuvolaan, perheiden varhaiseen tukeen, aikuissosiaalityöhön, päihde- ja mielenterveyspalveluihin ja lähisuhdeväkivallan sekä kiusaamisen ehkäisemiseen.

Neuvolatoiminnan on oltava lähipalvelu ja toiminnassa täytyy olla resursseja myös kotikäynteihin jo ennen lapsen syntymää. Neuvolatoiminnassa on huomioitava koko perhe ja syntyvän lapsen lähiyhteisö. Kotipalvelu ja muu käytännönläheinen arjen apu ehkäisevät vanhempien uupumusta. Näitä palveluita on oltava tarjolla maksuttomasti kaikille niitä tarvitseville. Maksuttomat ja oikea-aikaiset palvelut sekä ennaltaehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki ovat keskeisiä työkaluja lapsiperheköyhyyden vähentämisessä.

Yhteistyön hyvinvointialueiden ja kuntien palveluiden välillä on oltava saumatonta. Lasten ja nuorten palveluita, kuten oppilas- ja opiskelijahuoltoa, pitää tarjota lasten ja nuorten arkiympäristössä, eli päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa.

Lastensuojelun on pystyttävä turvaamaan lasten oikeudet. Jotta asiakasturvallisuus voidaan taata, on lastensuojelun sosiaalityöntekijällä oltava vastuullaan korkeintaan 25 lasta. Lastensuojelun avo- huollossa on varmistettava riittävät resurssit, jotta tukitoimet voidaan tarjota lapsen edun ja tarpeiden mukaisesti. Perhehoitajien tukea on vahvistettava ja ehkäistävä tarpeettomia sijaishuoltopaikan muutoksia. Lastenvalvojille pääsy on monin paikoin pahasti ruuhkautunut. Tämä vaikuttaa lasten asemaan esimerkiksi siten, ettei eron jälkeisiä tapaamis- ja elatussopimuksia päästä tekemään. Lastenvalvojien jonot on purettava ja varmistettava, että lastenvalvojalla on riittävästi osaamista perheiden moninaisuudesta ja lasten vuoroasumisesta.

Lapsen vuoroasuminen on huomioitava molempien kotitalouksien kohdalla koko palvelujärjestelmässä, kuten asumistuessa, vammaispalvelulain mukaisissa kuljetuksissa sekä oikeudessa kiireetömiin sosiaali- ja terveystalouksiin ja lastensuojelun avo- huollossa. Yksinhuoltajat tarvitsevat tukea esimerkiksi koulujen loma-aikoina, joiden pituus tuottaa monille suuria haasteita. On huolehdittava yksinhuoltajien, omaishoitajien ja perhehoitajien jakamisesta siten, että kehitetään palvelumuotoja kuntien perhetyöhön ja lastensuojeluun ja helpotetaan kotia- vun saamista.

Hyvinvointialueiden on lisättävä omia lastensuojeluyksiköitä ja ammatillisia perhekoteja. Kehitystyössä pitää huomioida niiden lasten ja nuorten näkökulma, jotka vaarantavat vakavasti henkeään,

kehitystään tai terveyttään ja ovat vaaraksi joko itselleen tai ympäristölle. Erityisen huolenpidon tarve on kasvanut, mikä vaatii lastensuojelun laitososaamisen sekä lasten- ja nuortenpsykiatrian välistä yhteistyötä. Valtion koulukodit pitää kytkeä osaksi sen hyvinvointialueen palveluita, joissa ne sijaitsevat. Voitontavoittelu lastensuojelulasten sijaishuoltopalveluissa on lopetettava.

Lasten ja nuorten tilanteet ovat entistä haasteellisempia ja hoidon sekä kasvatuksen varmistamiseksi vaaditaan monialaista työtettä sekä tiivistä yhteistyötä esimerkiksi lasten ja nuorisopsykiatrian kanssa. Vakavasti psyykkisesti oireilevien lasten on saatava riittävät ja heidän tarpeitaan vastaavat terveydenhuollon palvelut ja näiden palveluiden puuttumista ei voida paikata lastensuojelussa.

OIKEUS ARVOKKAASEEN IKÄÄNTYMISEEN KUULUU KAIKILLE

Ikääntyneiden ihmisarvoisen hoidon ja hoivan turvaamisen on oltava hyvinvointialueiden ikääntyneille tarjoamien palveluiden keskiössä. Hyvinvointialueiden on huolehdittava, että ikäihmiset pääsevät oikea-aikaisesti tarvitsemiensa palveluiden pariin. Hyvinvointialueen täytyy tarjota ikääntyneille palveluita, jotka tukevat heidän toimintakykyään ja perustuvat kaikissa tilanteissa todelliseen tunnistettuun tarpeeseen. Valtaosa ikääntyneille tarjotuista palveluista pitää toteuttaa hyvinvointialueiden omana tuotantona, ja itse tuotettuja palveluita voidaan tarvittaessa täydentää paikallisten ja alueellisesti toimivien toimijoiden palveluilla.

Yhteisöllisen asumisen ja joustavien asumisratkaisujen lisääminen ikäihmisten palveluissa luo ikääntyneille mahdollisuuksia omannäköiseen ja itsenäiseen elämään. On huomioitava se, ettei yhteisöllisellä asumisella voida kuitenkaan korvata ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan tarvetta, mikäli ikääntynyt tarvitsee tämän tyyppisiä palveluita. Hoitajamitoituksen on toteuduttava täysimääräisesti ympärivuorokautisissa hoivayksiköissä.

Kotihoito pitää järjestää niin, että hoitajilla on aidosti aikaa kohdata ikäihminen. Kotikuntoutuksen, viriketoiminnan, ulkoilun ja tarvittaessa lääkärin kotikäynnin on kuuluttava hoivan palvelu-

likoimaan. Ikäihmisellä on oltava mahdollisuus kunto huomioiden itse päättää, milloin kotihoito ei ole enää hänelle riittävä hoitomuoto ja hän tarvitsee enemmän hoivaa.

Pienituloiset ikääntyneet täytyy vapauttaa asiakasmaksuista, jotka rajoittavat terveyskeskuskäyntien, suun terveydenhuollon ja kotihoitoon käyttöä.

OMAISHOITAJIEN JA PERHEHOITAJIEN RIITÄVÄ TUKEA TURVATTAVA

Omaishoitajat hoivaavat läheistään tämän vamman, sairauden tai muun syyn takia. Hoidettava voi olla esimerkiksi oma puoliso tai lapsi. Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa.

Omaishoitajien jaksamisen turvaamiseksi hyvinvointialueiden pitää panostaa omais- ja perhehoitoa tukeviin laadukkaisiin palveluihin. Monipuolisia sijaishoitajärjestelyjä tarjoamalla voidaan kannustaa omaishoitajia pitämään heille kuuluvia vapaita ja tukea heidän jaksamistaan. Sijaishoitoa voidaan tarjota esimerkiksi hoidettavan omassa kodissa. Hyvinvointialueiden budjettirajoitteet eivät saa rajoittaa omaishoitajille järjestettävää tukea, vaan tukea on annettava aina tarvittaessa. Tukipalvelut on toteutettava omaishoitoperheen tarpeen mukaan.

Hyvinvointialueiden on tiedotettava asukkailleen mahdollisuuksista toimia omaishoitajana, jotta kaikki saavat lakisääteistä tukea ja palveluita. Samalla on huomioitava omaishoitajuuden sukupuolittuneisuus ja varmistettava, ettei kukaan ajaudu omaishoitajaksi vasten omaa tahtoaan. Omaishoidon tuen tasoa pitää nostaa ja yhdenmukaistaa tuen myöntämiskriteerit ja palkkioiden tasot. Omaishoitajien mahdollisuuksia toimia kunnallisessa tai alueellisessa luottamustoimessa on parannettava sijaisuusjärjestelyin.

PELASTUSPALVELUT LUOVAT ARJEN TURVALLISUUTTA

Kaikilla Suomen hyvinvointialueilla on huolehdittava pelastustoimen palvelutasosta ja avun nopeasta saatavuudesta. Palvelutasopää-

töksen pitää perustua huolelliseen riskiarvioon ja se täytyy laatia yhteistyössä alueen muiden toimijoiden, kuten kuntien, kanssa.

Pelastuspalveluissa ja niihin liittyvässä koulutuksessa on otettava huomioon niin kaupunkialueiden erityispiirteet kuin haja-asutusalueiden tarpeet.

Pelastuslaitoksen, ensihoidon ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon välisen yhteistyön on oltava saumatonta ja toteutettava, niin ettei pelastustoiminnan eikä ensihoidon palvelutasopäätöksissä mainittuja operatiivisen toiminnan henkilövahvuuksia eikä valmiutta pirstota. Hyvinvointialueiden on turvattava sopimuspalokuntien toimintaedellytykset ja pyrittävä mahdollistamaan toiminta koko hyvinvointialueella.

UUDENMAAN HAJANAISUUS ON OTETTAVA VAKAVASTI

Uudellamaalla asuu lähes kolmannes suomalaisista. Suurella asukasmäärällä perustellen Uudenmaan kunnat saivat vaatimansa erillisratkaisun sote-uudistuksessa. Erikoissairaanhoidon järjestävän HUS:n ja viiden erillisen hyvinvointialueen muodostama kokonaisuus ei muun maan tavoin vähennä hallintoa ja poista erillisten hallintojen aiheuttamaa osaoptimointia ja kitkaa palveluiden järjestämisessä. Uudellemaalle jäänyt demokratiavaje koskee erityisesti HUS-yhtymän hallinnointia, mutta se häivyttää myös hyvinvointialueiden päättäjien vastuuta kokonaisuudesta. Uuden hallintomallin kokemusten kertyessä on uusmaalaisen hyvinvointialueiden syvennettävä yhteistyötään ja lisättävä avoimuutta HUS-yhtymän päätöksenteossa. Mikäli hallintoa ei saada toimimaan tarkoituksenmukaisesti, on oltava valmis toteuttamaan sote-uudistuksen ytimenä ollut integraatio yhdistämällä hallinto muiden maakuntien tavoin.

3 KUNTIEN JA HYVINVOINTIALUEIDEN YHTEISET HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

Vaikka kunnat ja hyvinvointialueet ovat omia hallinnon tasojaan, ovat niiden alueella asuvat asukkaat yhteisiä. Parhaimmillaan kunnat ja hyvinvointialueet pystyvät yhdessä alueen muiden toimijoiden kanssa vaikuttamaan alueen asukkaiden hyvinvointiin, alueen veto- ja pitovoimaan sekä alueen kehitykseen.

TALOUDEN POHJAN ON OLTAVA KUNNOSSA

Viisi vuotta sitten oikeistohallituksen lopettaessa kuntien talous oli Kuntaliiton mukaan historian heikoimmassa tilanteessa. Vuonna 2019 sosiaali- ja terveystaloudesta vastannut kuntatalous velkaantui yli kolme miljardia euroa. Erityisesti väestöltään ikääntyvät kunnat olivat ajautumassa yhä suurempiin vaikeuksiin, mutta myös suurimmilla kasvukeskuksilla oli lisääntyviä ongelmia sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä hoitojonojen kasvaessa.

Sote-uudistuksella kunnalliset palveluiden järjestäjät yhdistettiin erikoissairaanhoidosta vastanneisiin maakunnallisiin sairaanhoitopiireihin. Uudistus mahdollistaa paitsi hallinnon säästöjä satojen vastuorganisaatioiden korvautuessa kymmenillä, myös palveluiden järjehtämisen tuomat säästöt, kun ihmiset voidaan hoitaa ajoissa perusterveydenhuollossa kalliin erikoissairaanhoidon sijaan. Uudellamaalla erikoissairaanhoido jäi HUS:n hoidettavaksi ja maakunta jaettiin viiteen perusterveydenhuollon hyvinvointialueeseen.

Uudistuksessa sote-palveluiden rahoitus siirrettiin kunnilta valtiolle vuosittaisella indeksillä korotettuna siten, että rahoitus muuttuu askel kerrallaan kuntien hyvin erilaisista tasoista kaikkialla maassa todellista tarvetta vastaavaksi.

Sote-uudistuksen jälkeen osa aiemmasta taloudellisesta vajeesta siirtyi kunnista hyvinvointialueille ja niiden rahoituksesta puuttuu yli miljardi euroa. Ikärakenteen muutoksen tuoman palvelutarpeen kasvun lisäksi vajetta lisää esimerkiksi keskimääräistä suuremmat palkan korotukset, jotka ovat välttämättömiä työntekijäpulaan vastaamiseksi.

Koska eduskunnan enemmistö kaatoi maakuntaveron, ovat hyvinvointialueet valtion varassa palveluiden rahoittamisessa. Hyvinvointialueiden päättäjiltä olisi silti vastuutonta heikentää palveluita entisestään oikeistohallituksen kiristykseen vastatakseen. On lähdettävä jokaisen oikeudesta saada riittävät palvelut oikea-aikaisesti, ja mikäli se ei muuten onnistu, on käytettävä lainsäädäntöön kuuluvaa oikeutta turvautua lopulta valtion ylimääräiseen rahoitukseen.

Kuntien väliset taloustilanteet eroavat enemmän kuin hyvinvointialueiden. Kuntien valtionosuusuudistus on sote-uudistuksen jälkeen välttämätön, mutta hallituksen hidastellessa kuntien on var-

mistettava nykyäänöillä riittävät tulot omalla verotuksella.

Työntekijöiden osalta kuntaveroa maksetaan nykyisin melko oikeudenmukaisesti maksukyvyyn mukaan, mutta eläkeläisten ja työttömien osalta tämä progressio ei ole yhtä hyvä. Tuloveron, kiinteistöveron ja erilaisten maksujen taso ja keskinäinen tasapaino vaihtelee erilaisten kuntien välillä, mutta yhteistä kunnille on pieni nostovara. Kuntien talouden sopeuttamistilanteessa on huomioitava ensisijaisesti tulopuolen sopeutukset, mikäli peruspalvelut ovat vaarassa. Suomen verotuksen suurimmat rakenteelliset ongelmat ovat kuntien sijaan valtiolla, joka verottaa usein vähiten niitä, joilla olisi eniten maksukykyä pääomatulojen kautta.

Riippumatta valtion tulevaisuuden ratkaisusta vesijohtoverkot on pidettävä kunnallisessa omistuksessa. Tuottavan kuntaomaisuuden myyntiin, erityisesti ns. luonnollisten monopolien kuten sähkö- ja vesihuoltoverkkojen osalta, täytyy suhtautua kriittisesti ja turvata näiden pysyminen kansallisessa, julkisessa omistuksessa. Samoin kuntien on jatkossakin pidettävä huolta alueensa elinvoimasta pitämällä mahdollisuuksien mukaan kiinni sääntelystä vapautuvista vuokra-asunnoista ja hyvillä sijainneilla olevista sote-kiinteistöistä.

ITSEMÄÄRÄMISOIKEUS VAMMAISTEN IHMIEN PALVELUIDEN KESKIÖSSÄ

Itsemääräämisoikeus on vammaispolitiikan ja vammaisten ihmisten tarvitsemien palveluiden perusta. Kuntien ja hyvinvointialueiden on varmistettava, että kaikissa toiminnoissa noudatetaan lapsen oikeuksien sopimusta, YK:n vammaissopimusta ja muita ihmisoikeussopimuksia.

Vammaisen ihmisen on voitava itse päättää siitä, miten häntä hoidetaan. Vammaisen henkilön ja hänen perheenjäsentensä on voitava osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon. Vammaista ihmistä ja hänen perheenjäseniään on myös kuultava heitä koskevissa asioissa ja palveluissa. Vammaisille ihmisille ja heidän omaisilleen on oltava tarjolla kootusti selkokielistä tietoa siitä, millaisia palveluita on olemassa. Hyvinvointialueilla on oltava erikseen ammattilaisia, jotka neuvovat vammaisia ihmisiä ja heidän perheitään.

Vammaiset ihmiset ovat ensi sijassa asukkaita ja kuntalaisia. He eivät ole pelkkiä hyvinvointialueiden asiakkaita tai potilaita. Vammaisen henkilö käyttää kaikenlaisia kuntien ja hyvinvointialueiden palveluita. Hänellä on oikeus elää ihmisarvoista elämää sekä osallistua ja vaikuttaa asioihin. Vammaisella ihmisellä on oltava mahdollisuus käydä töissä, opiskella, harrastaa, vaikuttaa yhteiskunnallisesti, perustaa perhe ja valita miten, missä ja kenen kanssa hän asuu.

Yhteiskunnan esteettömyys ja saavutettavuus on ymmärrettävä laaja-alaisesti. On tärkeää, että vammaisen ihminen voi käyttää kaikille asukkaille tarkoitettuja sosiaali- ja terveystalvueluita. Hyvinvointialueiden käyttämien tilojen ja niiden tarjoamien palveluiden ja tukien on oltava esteettömiä ja saavutettavia.

Kuljetuspalveluiden sekä henkilökohtaisen avun riittävyyden ja toimivuuden takaaminen on tärkeä tapa vahvistaa vammaisten itsemääräämisoikeutta ja mahdollisuuksia päättää esimerkiksi omasta vapaa-ajastaan. Kuljetuspalvelujen kilpailutuksessa on asetettava aidosti kilpailukykyinen hintataso, jolla maksetaan oikeudenmukainen korvaus kuljetuspalvelun tuottajalle tehdystä työstä. Henkilökohtaisten avustajien palkkausta ja työterveyshuoltoa on parannettava. Vammaisten elinikäisiä palveluita ei kilpailuteta hyvinvointialueilla. Vammaisen henkilön pitää voida päättää itse missä, miten ja kenen kanssa asuu. Hyvinvointialueiden ja kuntien pitää käyttää vammaisvaikutusten arviointia ja tehdä yhteistyötä vammais- ja potilasyhdistysten kanssa. Vaikuttamistoimielinten, kuten vammaisneuvostojen, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekoon on lisättävä.

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN ON YHTEINEN VASTUUMME

Vastuu asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä on sekä kunnilla että hyvinvointialueella, johon kunta kuuluu. Sekä kunnat että hyvinvointialueet kamppailevat resurssien riittämättömyyden kanssa, jonka seurauksena pitkäjänteinen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on vaarassa jäädä pelkiksi korulauseiksi.

Kunnilla ja hyvinvointialueilla on lakisääteinen velvollisuus laa-

tia valtuustokausittain hyvinvointikertomus- ja suunnitelma. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön täytyy muodostua tätä syvemmäksi ja toimintaan on osoitettava selvä rahoitus. Kuntien ja hyvinvointialueiden on aidosti huomioitava alueella toimivien järjestöjen, yritysten ja yksittäisten asukkaiden osallisuus hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen suunnittelussa ja arvioinnissa.

Kuntien ja hyvinvointialueiden avustusten jaon pitää kytkeytyä vahvasti hyvinvointisuunnitelman painopisteisiin sekä voimassa oleviin strategioihin. Kuntien ja hyvinvointialueiden on sovittava yhdessä avustustenjaon periaatteista, jotta vältetään tilanne, jossa jotkut merkityksellistä työtä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen parissa tekevät tahot jäävät vaille olemassa olevia rahoituskanavia. Järjestöjen ja esimerkiksi seurakuntien osaamista on hyödynnettävä laajasti kaikessa toiminnassa mutta lakisääteisissä tehtävissä kolmannen sektorin roolin on oltava täydentävä.

Liikunta on keskeinen osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä. Niin kunnissa kuin hyvinvointialueilla täytyy omaksua ajatus siitä, että liikunnallisen elämäntavan edistäminen on kaikkia toimialoja yhteisesti ohjaava ajatus. Kuntien ja hyvinvointialueiden on panostettava erityisesti vähän liikkuvien kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämiseen, esimerkiksi tarjoamalla kohtuuhintaisia ja vähävaraisille maksuttomia liikuntapalveluita.

DEMOKRATIA VAATII TEKOJA

Hyvinvoivassa kunnassa ja hyvinvointialueella asukkailla on oltava mahdollisuus osallistua päätöksentekoon muulloinkin kuin vaaleissa äänestämällä. Osallistumisen mahdollisuudet ja edellytykset on myös turvattava kaikille. Kunnissa ja hyvinvointialueilla pitää edistää toimia, joilla demokraattisessa päätöksenteossa aliedustetut ryhmät tulevat paremmin osallisiksi.

Vahvistaakseen asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia kaikkien kuntien on otettava käyttöön osallistava budjetointi. Muita osallistavan demokratian työkaluja, kuten kansalaispaneelleja, pitää kehittää edustuksellisen demokratian rinnalle sekä kunnissa että hyvinvoin-

tialueilla. Lakisääteisten vaikuttamistoimielinten toimintaedellytykset on turvattava ja niiden näkemyksiä on kuultava päätöksenteossa.

Tietoa kunnan toiminnasta, päätöksistä ja vaikutusmahdollisuuksista pitää jakaa aktiivisesti eri alustoilla ja kunnassa puhutuilla kielillä. Pöytäkirjojen ja muiden julkisten aineistojen täytyy olla sähköisesti saatavilla selkeässä ja saavutettavassa muodossa. Kuntien omistamien osakeyhtiöiden asiakirjoista on kuntien päätöksillä tehtävä samassa määrin julkisia, kuin mitä vastaavat liikelaitosmuotoisten kuntayhtiöiden asiakirjat olisivat.

Demokratiaan kuuluu vahva kansalaisyhteiskunta. Kuntien ja hyvinvointialueiden on tuettava alueellaan toimivia yhdistyksiä esimerkiksi tarjoamalla järjestöavustuksia ja maksuttomia kokous- ja toimintatiloja.

Täysipainoinen osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan on nykyään vaikeaa ilman riittäviä digitaitoja. Eri-ikäiset tarvitsevat erilaista tukea digitaitoihin, mutta jokaisella on oikeus tarvitsemien taitojen kehittämiseen. Varmistetaan, että ikäihmisillä on riittävä osaaminen ja pääsy välttämättömiin verkkopalveluihin.

Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluissa on huomioitava seksuaalisuuden ja sukupuolen sekä perheiden moninaisuus. Esimerkiksi lapsivaikutusten arvioinneissa on huomioitava myös sateenkaarilasten näkökulma ja sukupuolivaikutusten arvioinnissa sukupuoli on ymmärrettävä moninaisesti. Kuntien ja hyvinvointialueiden käyttämissä lomakkeissa pitää olla mahdollisuus valita oma sukupuoli ja perhemuoto. Sateenkaari-ihmiset on huomioitava palveluissa koko elämänkaaren alusta loppuun neuvoloista, päiväkodeista ja kouluista sairaaloihin ja ikääntyneiden palveluihin asti.

Jokaisella on oltava mahdollisuus osallistua päätöksentekoon ilman pelkoa häirinnästä tai syrjinnästä. Vähemmistöihin kohdistuva vihapuhe ja homo- ja transfobia kaventaa demokraattista keskustelua. On varmistettava, että kunnissa on riittävästi tietoa ja osaamista väkivallan, syrjinnän, vihapuheen ja häirinnän ennaltaehkäisystä ja niihin puuttumisesta. Kenenkään kunta- ja hyvinvointialueen päättäjän tai vaaleissa ehdolla olevan ei pidä jäädä yksin kokemustensa kanssa, vaan tukea täytyy olla tarjolla.

KUNTIEN JA HYVINVOINTIALUEIDEN OSAAJAPULA ON RATKAISTAVA

Laadukas työnantajapolitiikka lähtee henkilöstön hyvinvoinnin edistämisestä. Kuntien ja hyvinvointialueiden on ehkäistävä uupumusta ja työn liiallista kuormitusta jo varhaisessa vaiheessa. Työn tekemiselle on taattavat riittävät resurssit tarjoamalla riittävät työterveyden palvelut, joihin sisältyy mahdollisuus lyhytterapiaan ja mielenterveyspalveluihin. Lisäksi esihenkilöitä on koulutettava työhyvinvoinnista.

Kunnissa ja hyvinvointialueilla on ymmärrettävä nykyistä paremmin perhemuotojen moninaisuus, perheiden erilaiset tilanteet ja töiden erilaisuus kouluttamalla organisaation johtoa ja esihenkilöitä työhyvinvoinnista ja työkyvyn edistämisestä. Hoivan ja työn yhdistäminen ei ole vain pikkulapsiperheiden asia, vaan se voi liittyä monenlaisiin muihinkin tilanteisiin elämän aikana. Kuntien ja hyvinvointialueiden on oltava perheystävällisiä työpaikkoja. Työn ja perheen yhdistäminen onnistuu niin vuoroissa kuin toimistoissa työskennellessä, oli kyse lasten tai ikääntyvien tai erityistarpeisten omaisten hoivan järjestämisestä.

Vähemmistöön kuuluvat kokevat työpaikoilla kiusaamista ja syrjintää, johon on puututtava kouluttamalla koko henkilöstöä vähemmistökysymyksistä. Jokaiselle kunnan ja hyvinvointialueen työpaikalle luodaan turvallisemman tilan periaatteet ja koulutetaan etenkin työsuojeluvaltuutettuja toimimaan häirintäyhdyshenkilöinä. Rekrytoinneissa otetaan käyttöön anonyymi rekrytointi, joka lisää vähemmistöön kuuluvien mahdollisuuksia tulla palkatuksi.

Kunnissa ja hyvinvointialueilla työskentelee paljon sateenkaari-ihmisiä, jotka salaavat oman identiteettinsä työpaikallaan. Koko työyhteisön osaamista moninaisuudesta voidaan vahvistaa lisäämällä tietoisuutta ja tarjoamalla koulutusta. Lisäksi työpaikoilla pitää olla myös sukupuolineutraalit wc-, pukeutumis- ja taukotilat.

Säännöllistä työaikaa on lyhennettävä 30 viikkotuntiin ansiotaso alentamatta mahdollisimman laajasti eri kunta- ja hyvinvointialueiden aloilla. Osana siirtymää tullaan kokeilemaan lyhyemmän työajan kokeiluja erilaisilla työaika- ja palkkamalleilla.

Kuntien ja hyvinvointialueiden työntekijät ovat oman työnsä

asiantuntijoita, ja heidän roolinsa työn järjestämisessä on olennainen. Kunnallisten yhtiöiden osalta henkilöstön oikeutta edustukseen yhtiöissä pitää seurata aktiivisesti ja toteuttaa edustus hallitustasolla myös vähintään 25 henkilöä työllistävissä yhtiöissä. Palkkatasa-arvoa ja palkka-avoimuutta edistetään systemaattisilla palkkakartoituksilla. Osana tavoitteellista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua pitää toteuttaa erilliset tasa-arvosuunnitelmat. Kuntien kokonaan tai osittain omistamissa yhtiöissä on varmistettava työntekijöille aloiteoikeus ja äänivalta yhtiön päätöksenteossa.

Viime vuosina kunnat ja hyvinvointialueet ovat ulkoistaneet toimintaansa voimakkaasti liikelaitoksiin ja kuntaomisteisiin osakeyhtiöihin. Vastuullinen kunta luottaa omaan tehokkaaseen palvelutuotantoonsa, eikä edistä yhtiöittämis- ja ulkoistamiskehitystä, sillä omana työnä palvelut ovat lähempänä demokraattista päätöksentekoa. Lisäksi palveluiden tuottaminen omana toimintana lisää kuntien ja hyvinvointialueiden huoltovarmuutta. Mikäli jostain syystä palveluita on tarpeen ulkoistaa, ovat in-house-yhtiöt ainoa kestävä vaihtoehto. Yhtiöiden mahdollinen positiivinen tulos on mahdollista käyttää yhtiön toiminnan kehittämiseen ja tukemiseen, kun rahat ei valu osinkojen kautta omistajille.

Riittävän henkilöstömitoituksen ja vakituisten työsuhteiden on oltava kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajapolitiikan perusta. Pätkätyön ja vuokratyövoiman käytön täytyy olla viimeinen keino kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaa resursoitaessa, sillä oma, osaava työvoima on edullisempaa, tuottavampaa ja laadukkaampaa. Myös työntekijöiden oikeudet ja suoja ovat pätkä- ja vuokratyösuhteissa heikkomat, ja kunnissa sekä hyvinvointialueilla onkin puuttuttava määräaikaisten työsuhteiden ketjuttamiseen.

Keskeisin keino vastata julkisen sektorin osaajapulaan on henkilöstöpolitiikka. Kunta- ja sote-alojen ammattilaisten työoloja ja palkkausta on parannettava. Kuntien ja hyvinvointialueiden pitää laatia toimenpideohjelma yhdessä ammattijärjestöjen kanssa, jossa selvitetään rekrytointitarpeet ja linjataan konkreettiset toimet, joilla ammattilaisten työnjakoa selkeytetään, työprosesseja kehitetään sekä työehtoja ja -oloja parannetaan.

Osaajapulaan vastaamiseksi tarvitsemme toimivan koulutusjärjestelmän ja mahdollisuuden opiskella ja kehittää ammattitaitoa koko työuran ajan. Kuntien ja hyvinvointialueiden on tarjottava työntekijöilleen tosiasialliset mahdollisuudet kouluttautua ja sitä on tuettava asettamalla kolmen päivän minimimäärä koulutuspäiville vuodessa. Koulutuksia ei saa rajata koskemaan vain tiettyä paikkakuntaa tai hyvinvointialuetta, vaan tarvittaviin koulutuksiin on oltava mahdollisuus myös matkustaa. Kuntien ja hyvinvointialueiden on tuettava myös työntekijöidensä kieliopintoja, esimerkiksi saamen kielten sekä suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen osalta, jotta palveluita on saatavilla omalla kielellä.

**vasemmisto
vänstern**

MISTÄ RAHAT?

Vasemmistoliiton ratkaisut palveluiden turvaamiseksi

**ME VASEMMISTOSSA HALUAMME
TAATA KATTAVAT JA TOIMIVAT
PALVELUT KAIKILLE**

On selvää, että palveluiden turvaaminen vaatii rahaa julkisesta kassasta. Tässä paperissa osoitamme esimerkkien avulla joitain keinoja, joilla kerryttäisimme lisää tuloja valtion budjettiin, jotta voisimme tukea kuntia ja hyvinvointialueita paremmin kuin oikeistohallitus.

vasemmisto
vänstern

LISÄÄ LIIKKUMAVARAA VALTION BUDJETTIIN

Muutos	Nettovaikutus valtion budjettiin (miljoonaa euroa)
Pääomatuloverotuksessa siirrytään käyttämään valtion tulovero-asteikkoa sekä kunnallisveroa. Pääomatuloverotuksesta tulisi siis nykyistä progressiivisempi ja se noudattaisi ansiotuloverotuksen kanssa samaa asteikkoa.	244
Pörssiyhtiöiden ja listaamattomien yhtiöiden verotus yhtenäistetään ja listaamattomien yritysten omistajien osinkovero- huojennus poistetaan.	496
Otetaan käyttöön maltillinen yhden prosentin suuruinen miljonäärivero.	1002
Perintö- ja lahjaveroa korotetaan prosentilla suurten omaisuuksien (yli miljoona euroa) osalta.	100
Yritysten ylituottojen ns. windfall-veroa uudistetaan ja laajennetaan se kattamaan kaikki alat.	200
Toimeenpannaan rahoitustoimintaveron.	500
Osinkoverosta vapautetuille yhteisöille otetaan käyttöön maltillinen lähdevero.	200
Varainsiirtovero ulotetaan arvopaperikauppaan (0,1 % kannalla).	125
Liikenteen polttoaineverotus palautetaan vuoden 2023 tasolle.	149
Otetaan käyttöön Ison-Britannian mallin mukainen lentovero.	200
Nostetaan biomassan polton verotus tasolle 10,33 €/MWh.	700
Poistetaan turpeenpolton 104 miljoonan euron verotuet.	104
Korotetaan kaivosveroa 3 prosenttiin.	100
Lakkautetaan energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistuki.	150
Leikataan työkoneiden polttoaineen verotukea 25 prosentilla.	100

MITEN PARANTAISIMME KUNTIEN TALOUDELLISTA TILANNETTA

PALVELUISTA EI TINGITÄ

Kuntien verotuloista selvästi merkittävin on kunnallisvero, joka peritään kunnan asukkailta. Osa kunnista on velkaantunut ja heikentänyt palveluitaan kilpaillakseen alhaisella kuntaverolla naapurikuntien kanssa.

Vasemmistolle hyvät palvelut ovat verokilpailua tärkeämpiä ja kunnallisveron nostaminen voi monesti pitkällä tähtäimellä olla leikkauksia järkevämpi vaihtoehto.

RAKENTAMATTOMAN TONTTIMAAN KIINTEISTÖVERO TOISI LISÄTULOJA NOSTAMATTA ASUMISKUSTANNUKSIA

Kunnat keräävät myös kiinteistövero. Kiinteistövero maksetaan sekä maapohjan että rakennuksen arvon perusteella, mutta verotusarvon määrittäminen ei Suomessa kovin hyvin heijasta kiinteistöjen todellisia arvoja.

Rakentamattoman tonttimaan kiinteistöveron korotus kerryttäisi verotuloja ilman, että se vaikuttaisi asumiskustannuksiin. Samalla se kannustaisi tonttimaalle rakentamista.

TUOTTAVAA OMAISUUTTA EI KANNATA MYYDÄ

Tuottavan kuntaomaisuuden myyntiin, erityisesti ns. luonnollisten monopolien kuten sähkö- ja vesihuoltoverkkojen osalta, täytyy suhtautua kriittisesti ja turvata näiden pysyminen julkisessa omistuksessa.

Kuntien on jatkossakin pidettävä huolta alueensa elinvoimasta pitämällä kiinni sääntelystä vapautuvista vuokra-asunnoista ja hyvillä sijainneilla olevista sote-kiinteistöistä.

YHTEISÖVEROA EI OLE VARAA LASKEA

Yritysten voitoistaan maksamasta yhteisöverosta kunnille ohjautuu vajaa 30 prosenttia. Suomessa yhteisöverokanta laskettiin 24,5 prosentista 20:een vuoden 2014 alussa. Ei ole kuitenkaan näyttöä siitä, että yhteisöverokannan alentaminen parantaisi talouskasvua.

Taso on kansainvälisesti katsoen jo varsin alhainen, eikä sitä enää ole varaa madaltaa. Valtioiden välisessä verokilpailussa häviävät lopulta kaikki.

MITEN PARANTAISIMME HYVINVOINTIALUEIDEN TALOUDELLISTA TILANNETTA

MAAKUNTAVERO TOISI LISÄÄ AUTONOMIAA

Hyvinvointialueiden oma verotusoikeus mahdollistaisi niille vahvemman itsemäärämisoikeuden ja vähentäisi niihin kohdistuvaa valtion taloudellista ohjausta. Hyvinvointialueet pystyisivät myös ottamaan pidempiaikaisempia lainoja kustannustehokkuutta parantaviin investointeihin.

Maakuntaverot ei lähtökohtaisesti kasvattaisi Suomen kokonaisveroastetta, sillä valtion tuloverotusta laskettaisiin samassa suhteessa niin, ettei verotus kiristyisi.

RAJOITTAISIMME VUOKRATYÖVOIMAN KÄYTTÖÄ

Yksi hyvinvointialueiden vaikean taloustilanteen syy on ollut ostopalveluiden ja vuokratyövoiman kustannuksien nopea kasvu. Rajoittaisimme vuokratyövoiman ja ostopalveluiden kustannuksia valtakunnallisesti esimerkiksi hintakattojärjestelmällä.

Selvittäisimme myös mahdollisuutta kieltää vuokratyövoiman käyttö kokoaan sosiaali- ja terveystaloudissa.

ALIJÄÄMÄN KATTAMISVELVOITETTA TULEE PIDENTÄÄ

Pidentäisimme hyvinvointialueiden alijäämän kattamisvelvoitetta vähintään neljään vuoteen ja uudistaisimme investointeja koskevaa sääntelyä investointien mahdollistamiseksi.

Nykyinen rahoitusmalli on ajamassa hyvinvointialueita hallitsemattomaan leikkauskierteeseen, jossa väärästä paikasta säästämällä aiheutetaan vain lisäkustannuksia pidemmällä aikavälillä.

Peruspalveluihin ja ennaltaehkäisyyn panostamalla on mahdollista saada aikaiseksi niin inhimillisesti kuin taloudellisesti kestäviä säästöjä, mutta vaikutukset eivät näy hyvinvointialueiden budjeteissa välittömästi.

02/2025